

Derivarea

Prefixele – după ceea ce arată sunt:

- a) *negative* (o negație): ne-; in-;
Ex: neregulă, neadevăr, nefiresc, incertitudine etc.
- b) *privative* (o lipsă): des-; dez-; de-;
Ex: (a) descalifica, (a) deszăpezi; (a) desăra; (a) dezaproba etc.
- c) *iterative* (o repetare): răș-; re-;
Ex: (a) răscumpăra; (a) răsciti; (a) reapărea; (a) recorecta etc.
- d) *delocutive*: în- / îm-;
Ex: (a) înfăptui; (a) îmbrățișa; (a) împodobi.

OBS. Prefixele pot forma: substantive, verbe, adjective, adverbe.

Sufixele lexicale – după ceea ce arată sunt:

- a) *de agent*: -ar (fierar); -ist (gornist); -aș (luntraș); -tor (judecător);
- b) *ale însușirii (adjectivale)*: -ar (fugar); -ăcios (mâncăcios); -iu (auriu); -os (fricos);
-tor (iubitor); -ui (gălbui);
- c) *de colectivitate*: -et (brădet); -ime (țăranime); -iș (frunziș);
- d) *instrumentale*: -ar (alfabetar); -tor (storcător);
- e) *ale noțiunilor abstracte*: -ătate (seninătate); -itate (onestitate); -ință (cerință);
-ie (prietenie); -ime (agerime); -eală (îndoială);
- f) *de loc*: -ie (frizerie); -ărie (benzinărie);
- g) *de origine*: -an (african); -ean (ploieștean);
- h) *de modalitate*: -ește (vitejește); -iș (furiș, fățiș); -îș (chiorâș)
- i) *diminutivale*: -ică (floricică); -ișor (lănțișor); -iță (fetiță); -ioară (jucărioară);
-uleț (coșuleț);
- j) *augmentative*: -an (lungan); -andru (băiețandru); -oi (linguroi).

OBS.

1. Unele sufixe au sensuri diferite, deși forma este aceeași:

-tor – de agent (băutor)

– instrumental (schimbător)

– adjectival (iubitor)

2. Cuvintele derivate cu prefixul ex- se scriu cu cratimă:

Ex: ex-ministru; ex-președinte;

3. Unele cuvinte derivate se formează de la anumite forme gramaticale (flexionare), nu de la cuvântul de bază (DEX):

Ex: omenos < oameni (pl.)

bucătar < bucate (pl.)

arsură < ars (participiu)

frântură < frânt (participiu)

colțuros < colțuri (pl.)

4. A nu se confunda cuvintele derivate cu prefixe/sufixe în interiorul limbii (mijloc intern de îmbogățire a vocabularului) cu unele cuvinte împrumutate din alte limbi (ca neologisme), care au aceleași elemente constitutive:

Ex: fugar → cuvânt derivat cu sufixul -ar de la cuvântul de bază (a) fugi

dentar → cuvânt împrumutat din franceză (dentaire)

5. A nu se confunda cuvintele derivate cu sufixul -at cu participiul verbelor care au terminația -at:

Ex: sprâncenat → cuvânt derivat cu sufixul -at

alimentat → participial verbului a alimenta

6. Sufixe pot forma: substantive, verbe, adjective, adverbe, pronume, interjecții.

CONFUZII

Cuvinte derivate		Cuvinte împrumutate din alte limbi	
a) sufixe adjective	-al:	săptămănal vamal mormântal	anual comunal dental floral umoral etc.
	-ar:	fugar inelar marfar	dentar elementar epistolar judiciar lacunar etc.
	-bil:	locuibil măsurabil plătibil răscumpărabil rezolvabil	admisibil arabil credibil favorabil
b) prefixe:	des- /dez- /de-:	a desăra a dejuca a deșira a deșuruba	a decipta a decupa a deforma a descuia a depune etc.
	in-:	inexactitate incorectitudine indefinibil insubordonare	inactiv inadecvat incalculabil incomplet independent inegal etc.
c) sufixul	-at:	buzat dungat mărgelat pistruiat sprâncenat tigrat	Verbe la participiu: încântat nemâncat etc.